

Kesktalvine veelinnuloendus

Sissejuhatus ja taust

Rahvusvaheline veelinnuloendus (*International Waterbird Census*, IWC) on alapõhine skeem veelindude arvukuse seireks. Rahvusvaheliselt hakati veelindude taliloendusi koordineerima alates 1967.a. Rahvusvahelise Veelindude ja Märjalade Uurimise Büroo (praeguse *Wetlands International*) poolt Inglismaal. Loendus toimib globaalsel tasandil ning alates 2003. aastast toimib uus strateegia ülemaailmsel loenduste koordineerimisel.

Koordineerimine mandrite tasandil toimub, järgmiselt:

- Globalne koordineerimine ja veelinnuloendused Lääne-Palearktises ja Edela-Aasias korraldab *Wetlands International* peakorter Wageningenis (Holland)
- Aafrika veelinnuloendusi koordineerib Nairobi kontor (Keenia)
- Aasia ja Okeania veelinnuloendusi koordineerib Delhi kontor (India)
- Põhja- ja Lõuna-Ameerika veelinnuloendusi koordineerib *Wetlands International* Ameerika büroo Buenos Aireses (Argentina)

Veelinnuloenduse eesmärgid on järgmised:

- Jälgida veelindude populatsioonide suurust;
- Kirjeldada muutusi populatsioonide suurust ja levikut;
- Teha kindlaks rahvusvahelise tähtsusega märgalad veelindudele kõigil aastaegadel;
- Anda teavet, mis aitab veelindude populatsioonide kaitset ja majandamist rahvusvaheliste konventsioonide, siseriiklike õigusaktide ja muude vahendite kaudu.

Eestis alustati veelindude kesktalvise loendusega Lindude Rände Uurimise Balti Komisjoni eestvõttel 1960.a. jaanuaris. Alates 1967.a. lülitus Ahto Jõe (ZBI) initsiatiivil projekti ka ELUS-i ornitoloogiasektsiooni vaatlusvõrk ja jahindusklubid. Edaspidi on projekti populaarsus pidevalt kasvanud. Veelindude taliloenduste korraldamine ülemaailmses ulatuses on *Wetlands Internationali* tähtsaim projekt, milles nüüd osaleb üle 110 riigi. Kui algselt oli eesmärgiks igaaastane võimalikult täielik loendus, siis 1980-ndate lõpus muudeti see klassikaliseks veelindude seireprojektiks, kus loendused toimuvad eelkõige valikaladel.

Kesktalvise veelinnuloenduse projektile on põhiliselt edu taganud lihtsa ankeedi kasutamine pika aja vältel. Peale selle alustati 2014 aastal *online* andmete sisestamisega eElurikkuse kaudu, kus on välja töötatud spetsiaalselt sellele projektile mõeldud sisestusvorm.

Kesktalvine veelinnuloendus Eestis on kujunenud koostööprojektiks vabatahtlike, Eesti Ornitoloogiaühingu, Eesti Maaülikooli, Tartu Ülikooli ja Keskkonnaagentuuriga. Riikliku Keskkonnaseire Programmi raames organiseeritakse loenduste siseriiklik korraldamine ja loendused 117 püsiseirealal.

Materjal ja meetodika

Kesktalvise veelinnuloenduse väliprotokolli leiab *Wetlands Internationali* kodulehelt:

http://www.wetlands.org/Portals/0/Protocol_for_waterbird_counting_En.pdf

Alates 1995. a. on Eestis seirealadena kasutusele võetud geograafiline jaotus (rannikul), mille puhul on loendusühikuks (seirealaks) looduslikult piiritletav ala. Eesti rannik on jaotatud 7 suursektoriks (koodi esimene täht), 20 alasektoriks (koodi teine täht) ja 338 loendussektoriks (näit. Ca08, Ab12).

Alates 1995. a. on püsivateks seirekohtadeks:

1. kõik siseveekogud, kus talvitavate veelindude (valdavalt sinikaelte) arv ületab stabiilselt 100 isendit (taolisi kohti on 40-50);
2. rannikulõigud, mis on jäävabad normaalsetel talvedel või on teadolevalt olulised veelindude talvituspaigad (taolisi kohti on kuni 100).

Seiresektoreid mis kaetakse iga-aastaselt on 117 (83 ranniku püsiseireala ja 34 sisemaa püsiseireala).

Loendussektori keskseks koordinaadiks on võetud sektori tsentroid. Taoline jaotusskeem rannikul hõlbustab kaasaegsete loendusmeetodite kasutamist. Samuti on lihtsam kaitsemeetmete rakendamine, sest loendusala piirid on sageli ühildatavad kaitstavate alade piiridega. Siseveekogudest on püütud hõlmata kõiki alasid, kus talvitavate veelindude loendus toimub regulaarselt. 1995-2015. a. andmete põhjal on selliseid kohti Eestis 42. Kuna tegemist on seireprojektiga, siis on põhieesmärgiks eelkõige tagada maksimaalne seirealade katvus. Üha suurenev huvi vaatlejate poolt on aga andnud võimaluse katta ka teisi rannikulõike, mis pole veel seirealadena määratletud.

Andmete vormistamine

Välitöödel kogutud andmed sisestatakse selleks välja töötatud eElurikkuse (<http://elurikkus.ut.ee>) sisestusvormile või Eesti Ornitoloogiaühingu sisestusankeedile (vt. allpool).

Seire koordinaatorile on ette nähtud andmete kokkuvõtmise IWC vorm

(<http://www.wetlands.org/LinkClick.aspx?fileticket=D6bnaKLiDyQ%3d&tabid=2791&portalid=0&mid=11794>), millel edastatakse andmed *Wetlands International* peakontorile.

Viimase vormi loenduste töölehe (counts) põhjal koostatakse ka Keskkonnaregistri andmete edastamise vorm

(<http://seire.keskkonnainfo.ee/attachments/article/2773/templateSeireKKR.xls>).

Keskjalvine veelindude loendus, Eesti Ornitoloogiaühing, pk. 227, Tartu 50002

Kuupäev _____ Kellaeg _____ - _____ Vaatleja(d)

Vaatluskoht Mererannikul vaatlussektor _____, sellest vaadeldud %

.....
 vaatlusraja algus- ja lõpp-punkt, kui rannikul pole vaatlussektor teada, siis täpsem vaatluskoha kirjeldus

Sellest jääga kaetud%;

jäälude täpsem kirjeldus

Nähtavus: väga hea (>5 km) hea (2-5 km) rahuldav (1-2 km) halb (<1 km)

Tuule suund:; tugevus: väga tugev tugev keskmine nõrk tuulevaikus

Kasutatud vaatlusvahendid: binokkel (suurendus x) vaatlustoru (suurendus x)

Linnuliik või -rühm	kokku	vees	lennus	isased	emased	ad.	juv.